

LA FORMACIÓ DEL PROFESSORAT D'ENSENYAMENT SECUNDARI: COMPETÈNCIES, INCOMPETÈNCIES I NEGLIGÈNCIES

NÚRIA ALTURO I ALBERT SOLER

Universitat de Barcelona

Resum

Aquest treball exposa el marc normatiu, acadèmic i polític que configura el sistema actual de formació del professorat de secundària, batxillerat i cicles formatius en relació amb l'especialitat de llengua i literatura catalanes. A partir de l'anàlisi de diverses titulacions i de documents normatius, i d'entrevistes a persones en formació, es fan notar els dèficits i contradiccions del sistema i les conseqüències negatives que se'n deriven, especialment *a*) les dificultats dels experts per accedir a la professió docent i *b*) la falta de garanties pel que fa al domini de l'especialitat per part dels professionals del futur. Es proposen solucions fonamentades en les recomanacions de la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana i la Resolució del Consell de la Xarxa Vives d'Universitats de 12 de febrer de 2016.

Paraules clau: planificació educativa, llengua catalana, literatura catalana, formació del professorat de secundària.

Abstract

This paper provides an overview of the legal, academic and political context surrounding the present system for training secondary and vocational school teachers of Catalan language and literature. Based on an analysis of various degree programs and regulations, and as well as interviews with people undergoing this sort of in training, the authors examine the deficiencies and contradictions of the system and the resulting negative consequences, especially (a) how the system discourages experts who would like to enter the teaching profession, and (b) the inability of the system to guarantee that future teaching professionals have an adequate command of the subject matter they are trained to teach. The solutions proposed are based on recommendations made by the Coordinator of Catalan Language and Literature Degree Programmes in Catalonia and a resolution passed by the Council of the Vives network of Catalan universities in February 2016.

Keywords: educational planning, Catalan language, Catalan literature, secondary education teacher training.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball considera l'educació reglada des d'una perspectiva sistèmica,¹ és a dir, com un sistema complex d'elements que interaccionen de manera dinàmica i que són sensibles a l'estat en què es troben tots els membres del sistema. Una part d'aquest sistema complex el constitueixen, sens dubte, les estructures curriculars i la programació de les matèries, a més dels recursos humans i materials que es destinen al procés formatiu i de les característiques i expectatives de les persones en formació.

En el context sistèmic de l'educació secundària obligatòria, el batxillerat i els cicles formatius, la formació dels docents a través dels actuals màsters de formació del professorat constitueix un component que se suma a tots els altres i, per tant, no només són importants, en relació amb els màsters, el disseny curricular, la programació, i els agents i recursos que hi intervenen, sinó també l'encaix d'aquest procés de formació en el conjunt del sistema educatiu.

En aquest treball ens centrem en un aspecte concret d'aquest encaix: *el disseny de les condicions d'accés a la formació del professorat i la professió docent, i les conseqüències d'aquest disseny en el perfil dels nous professors que s'incorporen a la pràctica professional*. En un sistema educatiu que funcionés correctament, aquests elements haurien de relacionar-se amb la resta de components del sistema de manera no conflictiva, fàcil per a tots els agents implicats, i amb uns resultats òptims. Tanmateix, les dades que hem observat en relació amb la formació del professorat de llengua i literatura catalanes indiquen que el sistema actual genera conflicte, dificultats i mals resultats. Concretament, dificulta l'accés dels experts a la professió docent i permet l'entrada al mercat laboral d'un col·lectiu

1. L. VON BERTALANFFY (1954). *General Systems Theory*. Nova York: George Brazillier.

de professors amb mínima o cap formació especialitzada en la matèria que han d'ensenyar.

Resta fora dels objectius d'aquest treball investigar les conseqüències d'aquestes dades per a la qualitat de l'educació present i futura dels estudiants d'entre els 12 i els 18 anys; tanmateix, creiem que les nostres dades, i les informacions que ens arriben de manera informal per part de professors i directors d'instituts, justifiquen de manera fonamentada la hipòtesi que aquesta situació, que es dona en la majoria d'especialitats del màster (i no només en el de l'especialitat de llengua i literatura catalanes), està tenint com a conseqüència un empitjorament gradual de la qualitat docent a la secundària, el batxillerat i els cicles formatius. Hi ha, però, solucions que podrien evitar aquesta situació, que presentem al final del treball; esperem que la nostra aportació contribueixi a posar-les sobre la taula de les autoritats polítiques i acadèmiques que tenen responsabilitats en la configuració del sistema educatiu.

2. COMPETÈNCIES

En aquest apartat expliquem aspectes del disseny de la formació del professorat que són rellevants en relació amb els objectius del treball que presentem.

En termes generals, la formació del professorat d'educació secundària s'orienta a l'aprenentatge de competències docents per part d'especialistes de disciplines diverses que volen optar a l'exercici de la professió docent. El disseny d'aquest procés formatiu s'inicia amb una Resolució de 17 de setembre de 2007, de la Secretària de Estado de Universidades, que estableix «les condicions a les quals s'hauran d'adequar els plans d'estudis conduents a l'obtenció de títols que habilitin per a l'exercici de les professions regulades de Professor d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes» (BOE, núm. 305, de 21 de desembre de 2007).

A Catalunya, el desplegament posterior d'aquesta resolució ha conduït a la creació d'un màster de 60 crèdits en Formació de Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Pro-

fessional i Ensenyament d'Idiomes, que inclou diverses especialitats. L'especialitat de Llengua i Literatura Catalana/Castellana, que constitueix una titulació única, s'ofereix en quatre universitats: la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Girona i la Universitat Rovira i Virgili. Hem de subratllar que la normativa estatal no imposa en cap cas que hi hagi d'haver una sola especialitat conjunta per a la llengua i la literatura catalanes i per a la llengua i la literatura castelleses; el fet que, al País Valencià, les especialitats de català i castellà hagin estat sempre separades n'és una prova fefaent. L'opció que es va prendre a Catalunya i que s'ha mantingut inalterada fins avui s'ha justificat des dels inicis per la voluntat política de potenciar la polivalència dels docents.

Les matèries que es programen al màster són comunes a tots els plans d'estudis, però cada universitat fa una programació pròpia de les assignatures corresponents a cada matèria, de manera que els continguts específics, i els crèdits assignats a cada assignatura, poden variar. Hi ha un mínim de 6 crèdits de complements de formació en llengua i literatura catalanes, que en alguns casos s'amplia fins a un màxim de 15.

L'accés al màster és obert a llicenciats, graduats, doctors, enginyers o arquitectes. En alguns casos, es demana que els candidats a la formació tinguin interès per l'ensenyament, la cultura, la comunicació interpersonal, el lideratge de grups i els projectes d'intervenció social o socioeducatiu (especialment en relació amb l'adolescència i la joventut).² També se'ls demana que tinguin competències en llengua catalana i/o espanyola «de nivell de grau universitari»,³ que coneixin i tinguin facilitat en l'ús de les llengües estrangeres, i que acreditin un nivell B1 d'una llengua estrangera.⁴ A més, han de tenir prou coneixements en les matèries pròpies de l'especialitat que vulguin cursar.

2. <https://www.ub.edu/portal/web/educacio/mastersuniversitaris/ensenyament/detallEnsenyament/1028535/3>

3. <http://www.uab.cat/guiesdocents/2016-17/g42094a2016-17iCAT.pdf>

4. <https://www.ub.edu/portal/web/educacio/mastersuniversitaris//ensenyament/detallEnsenyament/1028535/3>

El coneixement previ de les matèries d'especialitat és, de fet, un requisit específic d'accés al màster que està regulat per l'apartat 4.2 de l'annex de l'Ordre ECI/3858/2007, de 27 de desembre, el qual estableix que per a l'ingrés al màster cal acreditar prèviament el domini de les competències relatives a l'especialitat.

3. INCOMPETÈNCIES

La Junta del Consell Interuniversitari de Catalunya va determinar, en el seu moment, que, per regular l'accés a les diverses especialitats del màster universitari de formació del professorat, s'adoptarien les concordançes que fixés el Departament d'Ensenyament entre les titulacions universitàries i les especialitats docents de secundària. Fins a l'any 2013, el domini de les competències relatives a l'especialitat de Llengua i Literatura Catalana/Castellana s'acreditava, o bé havent cursat un grau o una llicenciatura en Filologia Catalana, o bé, en el cas d'altres titulacions com Art Dramàtic, Humanitats, Periodisme, etc., havent cursat un màster amb continguts de llengua i literatura catalanes. També pel que fa a les titulacions corresponents de llengua i literatura castellanques. Això era així perquè aquestes eren les condicions fixades per Ensenyament per accedir a les borses de treball a secundària. Tanmateix, sense donar cap explicació, aquell any, el Departament va suprimir el requisit d'haver cursat un màster amb continguts de llengua i literatura catalanes per als no graduats o llicenciats en Filologia Catalana i, en conseqüència, el requisit també va desaparèixer de les condicions d'accés al màster de secundària.

L'accés al màster està regulat únicament per la norma que hem citat més amunt: l'apartat 4.2 de l'annex de l'Ordre ECI/3858/2007, de 27 de desembre, que estableix que, per a l'ingrés al màster, «és un requisit l'acreditació del domini de les competències relatives a l'especialització que es vulgui cursar, la qual cosa es verificarà *mitjançant una prova* de la qual quedarà exempt qui estigui en possessió d'alguna de les titulacions universitàries que es corresponen amb l'especialització escollida».⁵

5. <https://www.ub.edu/portal/web/educacio/mastersuniversitaris//ensenyament/detallEnsenyament/1028535/3>

En la pràctica, però, aquest procediment d'acreditació no s'està aplicant. L'exempció de la prova afecta no només els aspirants amb titulacions de llengua i literatura catalanes, sinó també els titulats d'estudis com Humanitats, Periodisme, Art Dramàtic, etc., que fins al 2013 havien d'acreditat el domini de l'especialitat amb una titulació de màster de Llengua i Literatura Catalanes. Queden fora de l'exempció d'aquest requisit els candidats amb titulacions d'Història, Filosofia, Arquitectura o Enginyeria, que, en el cas de voler cursar el màster, haurien de realitzar la prova que acredités el domini de les competències de l'especialitat. Tanmateix, aquesta prova ni es fa ni està definida en cap dels programes de màster de les quatre universitats que hem consultat.

L'acreditació del domini previ de les competències d'especialitat per a l'accés al màster ha desaparegut, doncs, *de facto*, des del 2013. El procediment que ha eliminat aquest requisit és estrictament administratiu, i es fonamenta en el que les teories de l'argumentació anomenen una *fablàcia*: l'existència d'una llista de «titulacions universitàries que es corresponen amb l'especialització escollida» magnífica il·lícitament la premissa implícita que totes les titulacions de la llista garanteixen el domini de les competències pròpies de l'especialitat de llengua. Les titulacions de la llista es consideren aptes per a l'especialitat, amb independència del fet que els graduats d'algunes d'aquestes titulacions (com és el cas d'Humanitats, Periodisme, Comunicació, Art Dramàtic, etc.) no hagin cursat pràcticament cap crèdit específic de l'especialitat de llengua i literatura catalanes.

La revisió dels plans d'estudis de les titulacions que donen accés al màster evidencia el contrast abismal en la formació dels diversos titulats que hi accedeixen, tal com il·lustren les figures següents. Mentre que alguns estudiants del màster poden haver cursat prèviament entre 180 i 210 crèdits de llengua i literatura catalanes, d'altres en poden haver cursat només 6, o cap.

En la titulació del grau d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra, per exemple, dels 180 crèdits obligatoris, només 6 corresponen a la matèria de llengua i literatura catalanes. La resta són crèdits d'assignatures d'història, història de l'art o geografia (79 crèdits), metodològics (6), de lingüística o literatura general (20), d'altres llengües i

literatures (32), de filosofia (27) i de treball final de grau (10).⁶ Vegeu la figura 1.

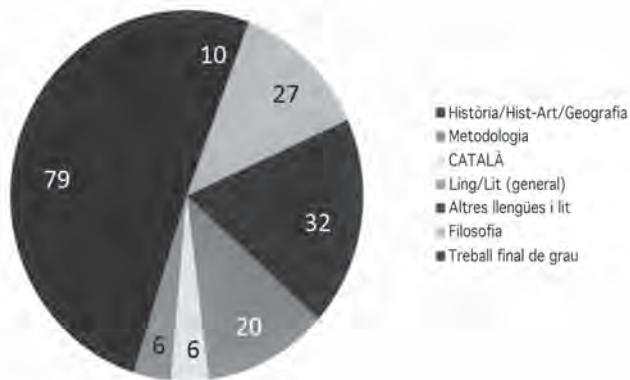

Figura 1. Humanitats (UPF). Crèdits obligatoris (180)

Pel que fa als crèdits optatius que ha de triar cada estudiant (60), a partir de l'oferta disponible, el nombre de crèdits que s'ofereixen globalment, i l'oferta específica de llengua i literatura catalanes, depenen del perfil d'especialitat dins del grau. En el perfil «Perspectives Interdisciplinars i Transdisciplinars» hi ha una oferta total de 168 crèdits optatius, entre els quals no n'hi ha cap de llengua i literatura catalanes. Tampoc no s'ofereix cap crèdit de llengua i literatura catalanes en els perfils «Pensament», «Història» i «Art», amb una oferta total de 125, 128 i 125 crèdits optatius respectivament. Només s'ofereixen crèdits de llengua i literatura catalanes en els perfils «Modern i Contemporani» (4 crèdits, entre una oferta total de 198), «Antic i Medieval» (4 crèdits, entre una oferta total de 178), i «Literatura» (8 crèdits, entre una oferta total de 160). Vegeu la figura 2.

6. <https://www.upf.edu/documents/3395976/4210861/598+CAT.pdf/5b748a34-1620-5843-3949-1822290c0327>

En la titulació de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona,⁷ dels 174 crèdits obligatoris només 6 són de la matèria llengua i literatura catalanes. La resta es corresponen a crèdits específics de periodisme de caràcter històric i teòric (54), relacionats amb tècniques periodístiques generals (60), d'economia i societat (24), d'espanyol estàndard (6), i a pràctiques (12) i treball final de grau (12). Pel que fa als crèdits optatius, els estudiants han de triar assignatures, fins a un total de 66 crèdits, entre una oferta de 72 crèdits. Aquesta oferta no inclou cap crèdit de llengua i literatura catalanes. Vegeu la figura 3.

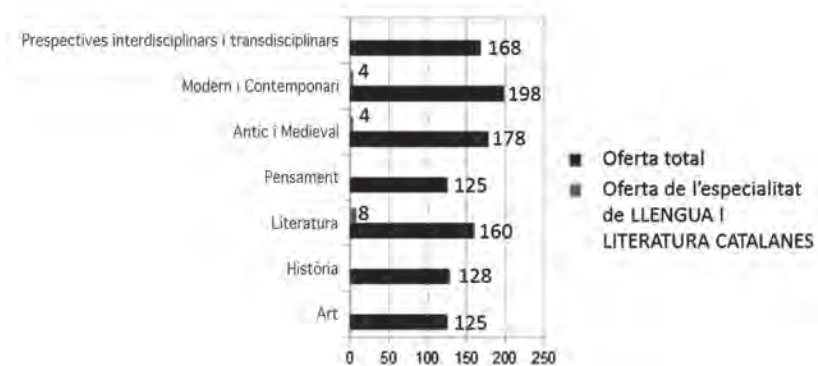

Figura 2 Humanitats (UPF).
Crèdits optatius (60), per perfil d'especialitat

La titulació de Periodisme inclou, d'altra banda, la possibilitat de titular-se amb menció en quatre especialitats diferents. Per poder obtenir menció, cal haver cursat 30 crèdits entre una oferta d'assignatures que varia en cada cas. En la menció en «Ciberperiodisme i Noves Plataformes de Comunicació» s'ofereixen 42 crèdits, cap dels quals de llengua i literatura catalanes. En la menció en «Anàlisi i Planificació de la Comunicació» s'ofereixen 36 crèdits, cap dels quals tampoc de llengua i literatura catalanes. Tampoc no hi ha cap crèdit d'aquesta

7. <http://www.uab.cat/doc/GrauPeriodisme.pdf>

especialitat en l'oferta de 54 crèdits de la menció en «Política i Economia». Només la menció en «Cultura i Societat» inclou 6 crèdits de literatura catalana entre l'oferta global de 54 crèdits. Vegeu la figura 4.

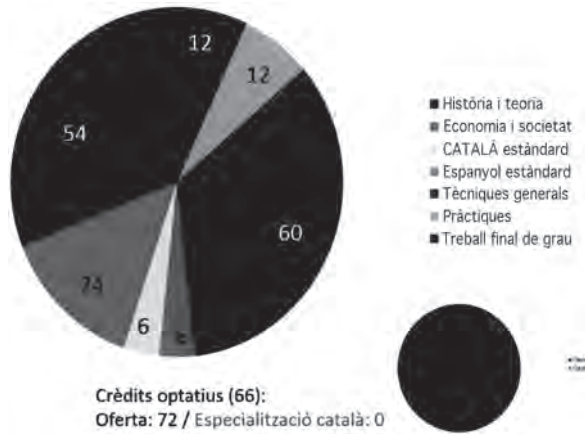

Figura 3. Periodisme (UAB). Crèdits obligatoris (174)

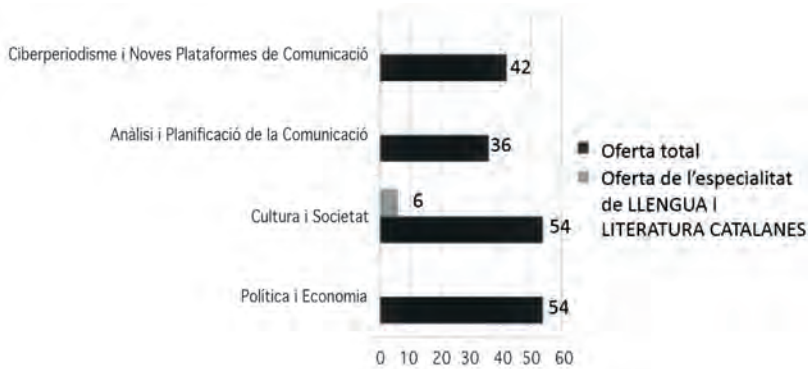

Figura 4. Periodisme (UAB), especialitats amb menció (30 crèdits)

Noteu que, en el cas de les optatives, tant en la titulació d'Humanitats com en la de Periodisme, el fet que hi hagi oferta de llengua i

literatura catalanes no garanteix de cap manera que l'estudiant hagi fet assignatures d'aquesta especialitat, atès que l'oferta sobrepasa àmpliament, en tots els casos, el nombre total de crèdits que ha de cursar l'estudiant. En aquestes dues titulacions, doncs, és del tot plausible que un estudiant es graduï havent cursat només 6 crèdits de llengua o literatura catalanes.

Òbviament, no estem parlant de la llengua en què s'imparteixen els continguts de les assignatures en aquestes titulacions.⁸ Estem parlant dels continguts d'aquestes assignatures, i de si aquests continguts es corresponen a una formació que proveeixi els futurs graduats d'un «domini de les competències relatives a l'especialització» de llengua i literatura catalanes, tal com es requereix per a l'accés al màster de formació del professorat d'aquesta especialitat. Lamentablement, com hem vist, això no passa en el cas de les titulacions que hem comentat, i la situació és la mateixa en altres titulacions equivalents i en altres àmbits com els estudis d'art dramàtic, etc.

Tampoc no garanteixen una formació suficient en llengua i literatura catalanes les titulacions d'altres filologies, lingüística i estudis literaris, que en el cas de la Universitat de Barcelona, per exemple, inclouen només 6 crèdits obligatoris de «llengua» que es trien opcionalment entre català i castellà. En el cas de Lingüística, l'estudiant té l'opció de triar el català entre dues llengües d'especialitat, i en aquest cas cursa 36 crèdits de llengua catalana, però no de literatura. Els estudiants que combinen unes altres dues llengües (anglès, alemany, espanyol, francès o rus) només fan 6 crèdits de llengua, que poden ser de català o de castellà, com en les altres titulacions que hem comentat. En el cas del grau de Llengües Aplicades de la Universitat Pompeu Fabra, la situació és similar, amb només 6 crèdits específics de català i 4 més d'ús comparat de català i espanyol. En el grau de Traducció i

8. Tenim presents, a l'hora de redactar aquest article, les queixes recents d'estudiants d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra, que han denunciat a través de les xarxes socials el poc ús del català com a llengua de la docència. Aquestes queixes han motivat la preocupació per l'ús del català a la universitat, tal com es desprèn, entre d'altres, d'aquests articles de premsa: Josep Casulleras Nualart, «El retrocés del català a les aules, assignatura pendent de la UPF» (*Vilaweb*, 10 d'abril de 2017) i Bel Zaballa, «Perdoni, pot fer la classe en català?» (*Vilaweb*, 23 d'abril de 2017).

Interpretació, de la mateixa universitat, els crèdits obligatoris també es reparteixen entre assignatures específiques (12 crèdits) i comparatives (16 crèdits), amb una oferta aproximada per al català, doncs, de 20 crèdits obligatoris. El mateix grau, a la Universitat Autònoma de Barcelona, inclou 12 crèdits obligatoris específics de l'àrea de coneixement i 6 més que l'estudiant ha de triar entre català i espanyol. En aquest grau, només els estudiants que opten pel català com a llengua A poden arribar a fer 126 crèdits d'assignatures que comparen el català amb altres llengües. Si no han optat pel català com a llengua A, és possible que durant el grau facin només 12 crèdits de llengua catalana. La formació en literatura en aquest grau és mínima, amb una oferta de només 6 crèdits de literatura catalana en la menció de Traducció Editorial.

La titulació de Llengües i Literatures Modernes de la Universitat de Barcelona és un cas similar al de Lingüística o Traducció quan es combina una altra llengua amb el català, amb la diferència que en aquest cas sí que es poden cursar crèdits (o més crèdits) de literatura catalana. Quan les combinacions es fan entre altres llengües, no es cursa cap crèdit de llengua i literatura catalanes. La figura 5 il·lustra el contrast entre el nombre màxim i el mínim de crèdits de llengua i literatura catalanes que pot haver cursat un graduat de Llengües i Literatures Modernes tenint en compte els crèdits obligatoris i els crèdits optatius que té l'opció de triar. Com veiem, un graduat que hagi fet un itinerari de Català com a llengua A i Anglès com a llengua B haurà fet un màxim de 108 i un mínim de 72 crèdits específics de llengua i literatura catalanes; mentre que un graduat amb un itinerari de Francès i Anglès, n'haurà fet un màxim de 30 i un mínim de 0.

Les dades que hem comentat contrasten clarament amb les que es corresponen a la formació especialitzada que reben els graduats de la titulació de Filologia Catalana. Com veiem a la figura 6, un graduat d'aquesta titulació cursa 180 crèdits obligatoris de llengua i literatura catalanes, a més de 12 crèdits de continguts generals de lingüística i literatura i 18 més de llengües i literatures d'altres llengües. Pel que fa a l'optativitat, ha de cursar 30 crèdits, que pot triar entre una oferta de 48 crèdits de llengua i literatura catalanes i 84 crèdits d'altres llengües i literatures.

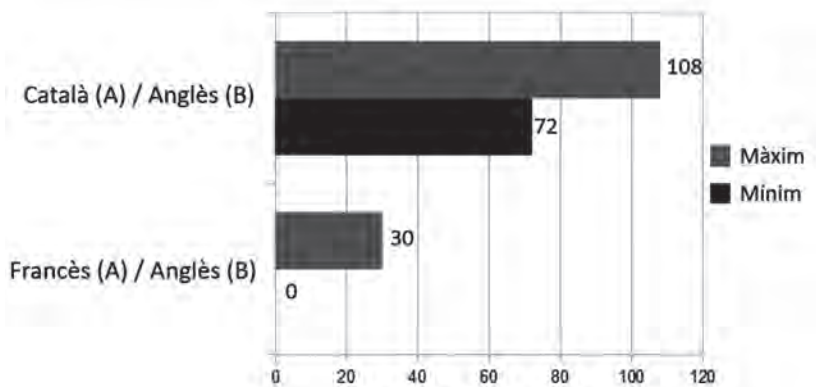

Figura 5. Llengües i Literatures Modernes (UB). Nombre màxim i mínim de crèdits de llengua i literatura catalanes segons l'itinerari triat

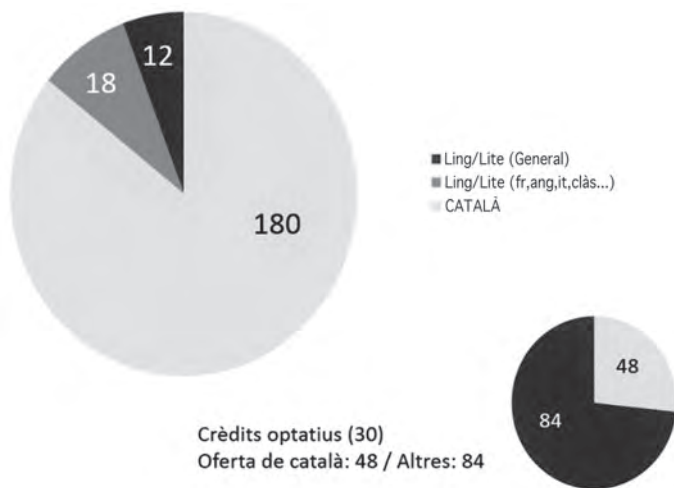

Figura 6. Filologia Catalana (UB), crèdits obligatoris (210) i optatius (30)

La figura 7 il·lustra les diferències entre les titulacions comparades pel que fa al nombre màxim i mínim de crèdits de llengua i literatura

catalanes que hauran fet els graduats de cada titulació en funció de l'itinerari que hagin triat. Mentre que a Periodisme i Humanitats hauran fet un mínim de 6 i un màxim de 6 o 14 crèdits, respectivament, de llengua o de literatura catalanes, en la titulació de Llengües i Literatures Modernes (si han optat per la llengua A, Català) n'hauran fet entre 72 i 108. Els graduats de Filologia Catalana, finalment, hauran fet entre 180 i 210 crèdits corresponents a la matèria de llengua i literatura catalanes.

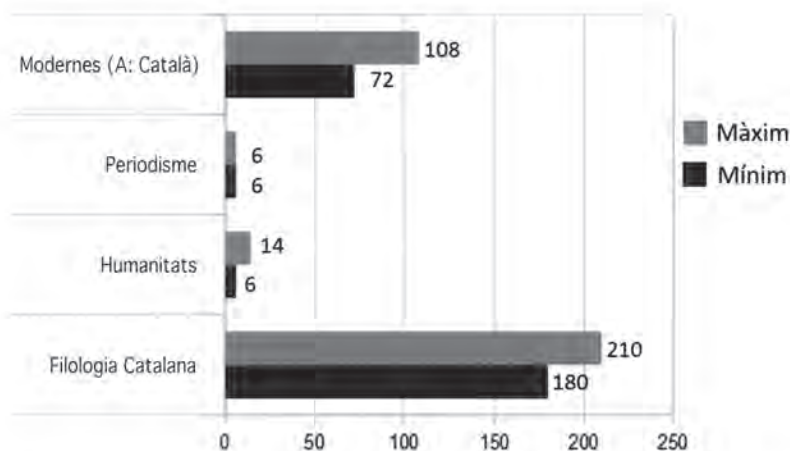

Figura 7. Nombre màxim i mínim de crèdits de llengua i literatura catalanes en les titulacions comparades

Aquestes dades mostren un enorme desequilibri en el perfil formatiu dels candidats al màster de formació del professorat, que es fa evident als mateixos estudiants durant les classes del màster. Són significatius, en aquest sentit, els testimonis següents de dos estudiants de màster que hem entrevistat, el primer del màster de la Universitat de Barcelona (curs 2015-2016) i el segon del màster de la Universitat Rovira i Virgili (curs 2016-2017).

Vam fer un treball de didàctica de la literatura en grup i jo era l'únic filòleg català. Jo vaig triar l'autor, els llibres, vaig proposar com ho havíem d'enfocar. Pràcticament vaig fer jo tota la feina, perquè els altres no en tenien ni idea i em van dir que fes el que em semblés.

(Estudiant del màster de Formació del Professorat de la UB, curs 2015-2016)

Al màster és habitual fer treballs i presentacions en grup, fet que fa que els alumnes tinguem accés a textos redactats per altres companys o bé per treballar-hi en comú o bé per fer coavaluacions entre nosaltres. A través d'aquesta via, he pogut constatar que alguns dels alumnes de les especialitats no lingüístiques produeixen textos sovint minats d'errades ortogràfiques.

(Montserrat Sendra, estudiant del màster de Formació del Professorat de la URV, curs 2016-2017)

Atès que, com hem vist més amunt, els crèdits d'especialitat en el pla d'estudis del màster són mínims i que la formació prèvia dels estudiants del màster no necessàriament inclou una veritable especialització en la matèria de llengua i literatura catalanes, el resultat que es genera és que els estudiants que acaben el màster entren al mercat laboral amb una formació, en molts casos, mínima i clarament insuficient. La figura 8 compara tres de les titulacions que hem analitzat en aquest informe: Humanitats (UPF), Periodisme (UAB) i Filologia Catalana (UB). Les quantitats corresponen a la suma dels crèdits dels graus corresponents i els 12,5 crèdits de màster en el cas que es cursi a la Universitat de Barcelona. Com veiem, en acabar el màster, un estudiant que hagi fet prèviament un grau d'Humanitats haurà cursat un mínim de 18,5 i un màxim de 26,5 crèdits de llengua i literatura catalanes; un estudiant que hagi cursat un grau de Periodisme haurà fet, en acabar el màster de formació del professorat, un total de 18,5 crèdits de llengua i literatura catalanes. El perfil d'aquests professors contrasta clarament amb el del professor que s'ha format inicialment amb un grau de Filologia Catalana: al final del màster, aquest professor haurà cursat un mínim de 192,5 i un màxim de 222,5 crèdits de llengua i literatura catalanes.

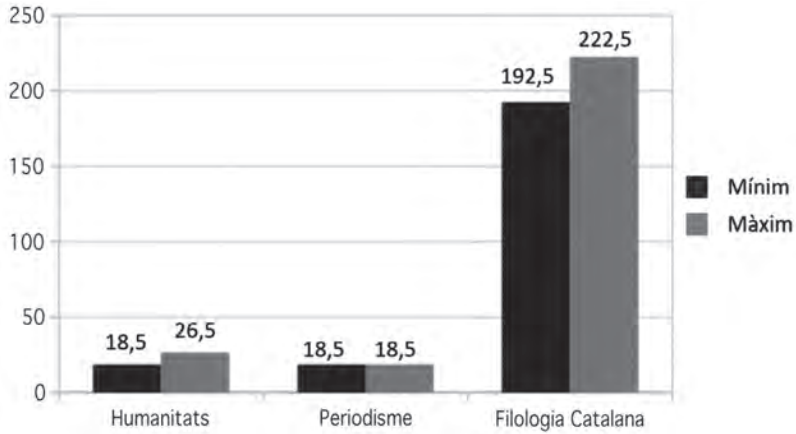

Figura 8. Suma dels crèdits de llengua i literatura catalanes del grau i del màster segons la titulació del grau

Les dades que hem presentat en aquest apartat mostren una contradicció clara entre la normativa que regeix les condicions formatives d'accés al màster i la formació real amb què hi accedeixen els estudiants. Si bé la normativa estableix que, per accedir al màster, cal haver acreditat el domini de les competències relatives a l'especialitat, en la pràctica aquest requisit, des del 2013, no es compleix: d'una banda, perquè s'ha elaborat una llista de titulacions que es corresponen falsament a l'especialització de llengua i literatura catalanes, tal com evidencien les dades que hem analitzat; de l'altra, perquè aquesta llista fa desaparèixer, a efectes pràctics, el requisit normatiu de fer una prova de verificació, que tampoc es realitza en el cas de les titulacions excloses de la llista de titulacions afins. La conseqüència d'aquesta situació és clara: el sistema no garanteix el domini de les competències de l'especialitat de llengua i literatura dels estudiants de màster que accedeixen, un cop acabats els seus estudis, a posicions laborals de professor de llengua i literatura catalanes de secundària obligatòria, batxillerat i cicles formatius.

4. NEGLIGÈNCIES

Des de l'any 2010, la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana⁹ ha instat repetidament i insistentment les universitats i el Govern de la Generalitat (les conselleries que, sota diverses denominacions, han tingut competències en universitats i ensenyament, i també la Direcció General de Política Lingüística) a fer atenció al problema que suposen les condicions d'accés de l'alumnat de l'especialitat de llengua i literatura catalanes al màster de secundària. En algunes d'aquestes reunions, els representants de la Coordinadora han estat acompanyats per la presidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, Maria Teresa Cabré. El Consell General de la Xarxa Vives d'Universitats, reunit a València el 12 de febrer de 2016, va emetre una resolució sobre el màster de secundària en el mateix sentit que la Coordinadora i recomanant «que es revisin els criteris d'accés al màster de secundària i a les llistes d'interinatge». I, tot i així, després de set anys d'alertar sobre el problema, les autoritats acadèmiques i polítiques del país el segueixen ignorant o fent vagues promeses de revisió que mai no s'acaben de concretar.

Malgrat les recomanacions de la Coordinadora, en cap cas no s'accepta de separar les especialitats de català i castellà, cosa que permetria definir condicions d'accés que garantissin el coneixement especialitzat de la matèria abans d'accedir al màster. A la pràctica, aquesta especialitat conjunta ha introduït la possibilitat que els estudiants que provenen de les titulacions que donen accés a l'especialitat de castellà puguin acabar sent docents de català, encara que tinguin coneixements insuficients (o, en el pitjor dels casos, inexistents!) de la llengua i de la literatura catalanes. I a la inversa: fa possible que els que provenen de les titulacions de català puguin acabar sent docents de

9. Es constitueix el 2007 i agrupa els departaments que imparteixen diverses modalitats d'estudis de llengua i literatura catalanes de la Universitat d'Alacant, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat de Girona, la Universitat de Lleida, la Universitat de les Illes Balears, la Universitat Oberta de Catalunya, la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat de València i la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya. Des de l'any 2011 forma part de la Xarxa Vives d'Universitats com a grup de treball.

castellà, encara que tinguin un coneixement deficient de la llengua i de la literatura castelleses.

La comparació és sagnant amb el que es produeix al País Valencià, que ha tingut governs teòricament menys favorables als interessos del català (o obertament contraris), però on les especialitats del màster han estat sempre separades: Llengua Castellana i Literatura, d'una banda, i Llengua Catalana (Valencià) i la seua Literatura, de l'altra.¹⁰

A la disfunció en el sistema que introdueix que l'especialitat en llengua i literatura catalanes sigui conjunta amb les castelleses, s'hi afegeix el fet que l'accés al màster sigui a la pràctica obert a una gran diversitat de titulacions de grau. En teoria, cal haver cursat 30 crèdits de llengua i literatura catalanes durant la titulació universitària per poder-hi accedir; però això, com hem vist en revisar els plans d'estudis, no es compleix gairebé mai. Així, per exemple, només hi ha 6 crèdits obligatoris de l'especialitat de llengua i literatura catalanes als graus d'Humanitats (UPF) i Periodisme (UAB), que també donen accés al màster. En molts casos, hem de suposar que es compten com a crèdits d'especialitat els de la llengua vehicular de la docència.

Com es pot observar en la figura 9, es tracta d'assignatures que tenen com a objecte l'ensenyament de continguts generals amb grups de docència vehiculada en català o en castellà. Cal tenir en compte, d'altra banda, que a les universitats catalanes hi regeix el principi de «llibertat emissiva»: res no impedeix que un alumne cursi una optativa de literatura catalana a Humanitats, però que faci les proves d'avaluació en castellà.

El problema que denunciem té a veure amb un problema més de fons relacionat amb la multiplicació de noves titulacions universitàries en les darreres dècades i el seu accés al mercat de treball. En efecte, el sistema ha promogut la creació de nous graus amb plantejaments més o menys innovadors i atractius, que sovint han tingut un èxit considerable en la captació d'alumnat, tot i que les sortides professionals que ofereixen no siguin gaire definides. Aquests nous estudis actuen com a grups de pressió dins del sistema per entrar en la docència

10. <http://www.uv.es/uvweb/master-profesorat-secundaria/ca/programa-master/especialitats-master/presentacio-especialitats-1285887042984.html>

de l'ensenyament secundari; aquestes pressions són reconegudes de viva veu tant per vicerectors acadèmics com per responsables d'Ensenyament o del Consell Interuniversitari de Catalunya. Només així s'explica que les titulacions d'Història i Filosofia no estiguin incloses en la llista de «titulacions universitàries que es corresponen amb l'especialització de llengua i literatura catalanes», i que, en canvi, sí que s'hi inclogui la titulació d'Humanitats, que té un pla d'estudis que inclou 79 crèdits d'Història i 27 de Filosofia. La raó és que Història i Filosofia ja tenen una assignatura pròpia a la secundària i el batxillerat, i en canvi no la tenen les titulacions d'Humanitats, Periodisme o Art Dramàtic.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Llenguatges Comunicatius Escrits i Audiovisuals   **2016/2017**

Codi: 103853
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2501933 Periodisme	FB	1	1

Professor de contacte
Nom: Patricia Lázaro Pernias
Correu electrònic: Patricia.Lazaro@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: **català (cat)**

Grup integrat en anglès: No

Grup integrat en català: **Sí**

Grup integrat en espanyol: Sí

Figura 9. Idiomes d'impartició d'una assignatura del grau de Periodisme (UAB)¹¹

Les conseqüències d'aquesta situació per al sistema són greus. D'una banda, es dificulta l'accés dels experts a la formació pedagògica i, per tant, a la professió docent. Els graduats en estudis de llengua i

11. <http://www.uab.cat/guiesdocents/2016-17/g103853a2016-17iCAT.pdf>

literatura catalanes tenen dificultats per aconseguir plaça al màster per la concurrència de titulats d'altres graus. Això ha estat repetidament denunciat en els darrers cursos pels estudiants i, davant del problema plantejat, l'única solució que ha donat l'administració és l'augment del nombre de places del màster, cosa que només resol en aparença el problema. De l'altra, el procediment d'accés a la carrera docent de l'ensenyament secundari no ofereix prou garanties que els futurs professors de català tinguin majoritàriament un domini adequat ni interès suficient per la matèria que hauran d'ensenyar.

Si traslладem el cas que hem plantejat des del context de l'educació secundària cap al de l'atenció mèdica, es posa de manifest la gravetat de la situació en què ens trobem en el sistema educatiu. Així, cal demanar-se si a un farmacèutic especialista en plantes medicinals se li permetria l'exercici de la medicina en l'atenció primària? O, encara, posem el cas d'una persona que es forma com a metge i el d'una altra que es forma com a biòleg: en bona mesura, un metge és un especialista en biologia humana, però ningú no va al biòleg a curar-se. Si un biòleg vol exercir de metge, se li exigiran uns estudis de medicina en els quals és segur que se li convalidaran assignatures dels seus estudis de biologia, però haurà de formar-se de manera específica. Per què l'expertesa és un valor inqüestionable en l'àmbit mèdic i no ho pot ser en l'educatiu?

Les administracions públiques catalanes, en aquest cas que ens ocupa, introdueixen una perversió greu en el sistema educatiu pel qual haurien de vetllar. D'una banda, desenvolupen un discurs reiteratiu sobre l'excel·lència i creen procediments enrevessats de control de la qualitat. De l'altra, pretenen satisfer de manera ràpida i barata les necessitats de docents en l'ensenyament secundari al mateix temps que aprofiten les grans bosses de graduats de noves titulacions poc específiques que han creat, però que contribueixen a alimentar d'estudiants el sistema universitari. Per salvar aquesta contradicció flagrant, s'argumenta a favor de la prevalença de les habilitats pedagògiques dels docents, de la polivalència necessària que han de tenir i de la conveniència de definir unes «especialitats docents àmplies». Resultat: un discurs indigerible format amb idees com qualitat, excel·lència, polivalència, innovació i noves titulacions, en el qual l'element que s'ha

escamotejat és precisament l'expertesa. Un docent ho ha de ser tot menys expert en la matèria que ensenya.

5. PROPOSTES

El desgavell que la situació present introdueix en el sistema requeriria, com a solució òptima, la creació d'un màster de Formació del Professorat de Secundària de Llengua i Literatura Catalanes amb caràcter interuniversitari, tal com ja existeix, des del curs 2013-2014, un d'específic per a l'especialitat de Matemàtiques. D'aquesta manera s'eliminarà l'especialitat genèrica de «llengua i literatura catalana i castellana», que no pot exigir coneixements previs de totes quatre matèries a tots els estudiants —tant als de català com als de castellà— i, en conseqüència, no els n'acaba exigint a cap.

Aquest màster, sempre dins del marc que estableix el BOE de referència, hauria de tenir un bloc de complements de formació que haurien de permetre complementar la formació de procedència dels estudiants —els de Filologia Catalana n'estarien exempts—, i caldria establir quins s'haurien de cursar en cada cas, en funció de la titulació de procedència. Serien assignatures del tipus: Literatura catalana medieval, Literatura catalana de l'edat moderna, Literatura catalana contemporània, Normativa catalana, Història de la llengua catalana, Problemes de sintaxi catalana, Fonologia i morfologia catalanes, Variació lingüística catalana, etc. Naturalment, el bloc específic, de didàctica de la llengua i la literatura catalanes, ha d'estar orientat a la capacitació per a l'ensenyament de llengua i literatura als instituts, no a la impartició de coneixements de llengua i literatura, perquè en cap cas s'ha posat en dubte el caràcter professionalitzador del màster. Aquests dos blocs, al costat del bloc genèric de psicopedagogia, del pràcticum i del treball final conformarien l'estructura del màster.

Mentre no es desplega aquesta solució desitjable, cal exigir que les autoritats competents assumeixin la Resolució del Consell General de la Xarxa Vives d'Universitats i de la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana de 12 de febrer de 2016, que reclama la

revisió dels criteris d'accés al màster de secundària i a les llistes d'interinatge d'acord amb la prioritització expressada en els tres grups següents:

Primer nivell: grau / llicenciatura d'especialitat en Filologia Catalana (UA, UB, UV), Llengua i Literatura Catalanes (UAB, UdG, UIB, UOC, URV), Estudis Catalans i Occitans (UdL).

Segon nivell: graus / llicenciatures que combinen Filologia Catalana amb altres titulacions (amb altres filologies, amb lingüística, amb estudis literaris o amb traducció i interpretació), amb un mínim de 80 crèdits *realment* específics dels continguts de llengua i literatura catalanes.

Tercer nivell: altres graus / llicenciatures d'humanitats (Comunicació / Periodisme / Teatre / Humanitats / altres filologies, etc.) si s'ha cursat addicionalment un màster amb continguts de llengua i literatura catalanes (com es demanava en convocatòries anteriors a la de 2013-2014) o si es realitza una prova d'accés, tal com es fa a l'especialitat de matemàtiques.

Per a l'accés dels candidats del tercer nivell semblaria recomanable, en qualsevol cas, regular l'accés al màster mitjançant una prova, tal com es fa a l'especialitat de matemàtiques. En aquest cas, la prova s'hauria d'elaborar des dels estudis de filologia —i no de didàctica—, ja que tindria l'objectiu de vetllar pel nivell de coneixement dels continguts específics. Sembla que des de la Comissió de Programació i Ordenació Acadèmica del Consell Interuniversitari de Catalunya s'ha treballat darrerament en el desenvolupament d'aquesta prova d'accés per tal de donar compliment al que estableix l'apartat 4.2 de l'annex de l'Ordre ECI/3858/2007, que ja hem esmentat; el dubte que es planteja, tanmateix, és quins continguts pot tenir la tal prova si no separem les especialitats de català i les de castellà.

6. FINAL

La formació del professorat és un dels components necessaris del sistema educatiu. Amb les titulacions de grau es formen especialistes en les matèries específiques de l'àmbit de coneixement de cada titulació, i el màster de Formació del Professorat afegeix a aquesta formació la capacitat necessària per a la pràctica docent. El futur professor de secundària, batxillerat i cicles formatius adquireix, amb la suma dels dos nivells formatius (els graus d'especialitat i el màster educatiu), el domini expert de cada especialitat i les habilitats necessàries per exercir la professió docent. Les dues coses són necessàries: aporten al sistema educatiu un professor de matemàtiques hàbil en les estratègies docents que pot explicar integrals als alumnes de segon de batxillerat; i hi aporten també un professor de català hàbil en les estratègies docents, i que coneix la llengua i la literatura catalanes com les coneix un expert (i no només com les coneixen els mateixos estudiants de batxillerat a qui ensenya, o un graduat d'una altra especialitat).

La normativa preveu que la formació docent es faci sobre la base del domini previ de l'especialitat: hem vist més amunt que una ordre de 2007 estableix que el domini de l'especialitat s'ha de demostrar abans d'accedir al màster. Tanmateix, les dades que hem analitzat evidencien que aquesta norma no s'està aplicant: el sistema actual d'accés al màster no garanteix el domini de l'especialitat. El fet, a més, que s'apliquin els mateixos criteris per a l'accés al màster que per a la borsa de treball del Departament d'Ensenyament està generant una problemàtica doble: *a*) els graduats de l'especialitat tenen dificultats per aconseguir plaça al màster, mentre que sí que obtenen plaça altres graduats sense formació en llengua i literatura catalanes, i *b*) el mercat laboral s'està omplint des de fa uns anys, i cada vegada més, amb professors sense formació especialitzada.

Si bé anys enrere podia donar-se el cas que hi hagués alguns professors sense formació experta (especialment en els primers cossos de docents de llengua i literatura catalanes), la proporció d'aquest professorat en relació amb el conjunt era mínima, atès que la convocatòria periòdica d'oposicions garantia les competències d'especialitat del professorat que aprovava les oposicions, que havia de preparar més de

90 temes de l'especialitat. Però actualment la via d'accés a la professió docent és principalment la borsa de treball, que no aplica cap sistema de control que garanteixi el domini dels coneixements de l'especialitat, amb els problemes pràctics que ens consta que això està generant en el dia a dia dels instituts en totes les especialitats (matemàtiques, anglès, etc.). Esperem que haver posat sobre la taula aquestes dades serveixi per corregir la situació que hem denunciat. Les propostes que hem exposat són raonables i factibles, i que es puguin aplicar depèn només de la voluntat de les autoritats acadèmiques i polítiques corresponents.

Com a país, tenim una responsabilitat indefugible en la gestió del present i del futur del patrimoni lingüístic i literari que ens és propi. Per fer que aquesta gestió tingui la qualitat desitjable, necessitem professionals competents i experts que coneguin en profunditat aquest patrimoni i que sàpiguen fer-lo conèixer en tota la seva varietat i amplitud.

L'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes ha de tenir com un dels seus objectius principals fer que els infants i joves coneguin, estimin, gaudeixin i es facin seu el patrimoni lingüístic i literari català. Per això és necessari, naturalment, formar docents amb habilitats didàctiques i comunicatives, però també és imprescindible comptar amb un cos docent competent i expert en la nostra llengua i en la nostra literatura. És cert que cal fomentar la lectura en general, però també és imprescindible formar, en primer lloc, lectors de literatura catalana, perquè aquesta és la nostra aportació genuïna a la història de la literatura universal.